

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԱՆՑ

(Ըստ Երանական թիւն, տես թիւ 91)

Նոյ և իւր երեք որդիք մեր երկրորդական խոնձարուրն են, Յաբեթը, Սեմը, և Քամը նոր ստերը եղան Նոյ արմատէն ու մեր սիրեցանքը Սեմ Յաբեթի ցեղէն անոր որդւոց որ գինեքը ենք, մեր, այն է՝ Յաբեթի ցեղը շատ մեծ ու նշանաւոր եղաւ շատ տէրութիւններ իրեն մէջ ունեցաւ և շատ ազգերու բաժնուեցաւ. ուրիշներ թող տալով, մեր ցեղին ու մեր ազգին մէջ երեւելները կարճ ի կարճոյ սիրուն Հայկանուշիգ պիտի պատմեմ,

Յաբեթէն վերջ մեր Նահապետաց երկրորդն է թորգոմ, թորգոմէն զինի Հայկը. որ մեր ազգային անունը ստիկ կ'առնեմք իւր քաջութեան համար. զի այս մեր ազգապետը Մոս ուսածասէր հայրենասէր և աւանդապահ էր, ու այս Հայկին ատեն Քամին սերունդ, Քամւանայ թոռ Ժանդ Քէլ երկնից դէմ վէգ գալու կը միտէր Սենարայ գաւառին մէջ, որ Քարիլունին մօտ է, որուն պատճառաւ իւր անուն Քարէլ մնաց. այն է խառնակութիւն. զի բոլոր ազգաց նահապետները ժողովրդով մէկ տեղ այն ամբարիշտ մարգր, Քէլ հոն կ'անցած էր մէկ մեծ աշտաբակ մի շինելու. այս չար գործը տեսնելով Մոս ուսած հիմն ի վեր կործանեց աշտաբակը, ու մարդկանց լեզուները բաժնեց, այնպէս որ սկսան զսնազան խօսքեր ընել որ իրարու չէին կրնար իմացնել:

Մյուս ամբարիշտ Քէլ որ զինքը Մոս ուսածոյ պէս պաշտել տալ կուզէր, սկսած հնազանդէր մահու կը մատներ, ինչպէս ըսի մեր ազգապետ Հայկը ասաւ

ուսածապաշտ ըլլալով կը մերժէր ասոր վատ խնդիրը ու նա ալ անթիւ զօրօք մեր քաջ հօր վրայ վաղեց Քարիլունէն ի Հայտատան, որուն անուն դեռ անատեն Սառնապատ լեռներ կ'ըսուէր, Քարիլունի ջերմութեան հետ բաղդաւ տեղով Սեմ քաջ աւանդապահ Հայկը իւր որդւոց և երկրի կարիճներով ուրոնք երեք հարիւր հաստ էին, ելան այն չար գողոզին և իւր անթիւ զօրաց դէմ, որ մեր աստուածասէր նահապետի սլաքին խիստ արժանաւոր նըպատակ եղաւ, զարկաւ մեր քաջ Հայկը իւր սլաքը անոր սրղպատեայ կուրծքէն անցուց միւս կողմը, զոր իւր աստուածութեան արժանի նուէր ընդունեց մեր բարեպաշտ հօր բաղուկէն. երբ բանակը տեսաւ որ իւր անմահ առաջնորդ հսկայ թագաւոր Քէլը Հայկին առաջ դիտապաստ ընկաւ յաւիտեան չ'էլնելու համար, փախան իրենց երկիր, ու մեր բարի նահապետ հաւասարութեմ, և ոչ աստուածութեմ իրաւունքով, ինչպէս որ կ'ամբարտաւանէր չար բռնաւորն Քէլ. այս մեր բարի ազգապետը, ընտիր նահապետը՝ Հայկը իշխեց ազգին և իւր իշխանական գաւառան և իրաւասէր սիրտը փոխան ձեց իւր որդւոց, որոնք իրեն պէս անուն ունեցան: Մտոր առաջին ու պայծառ յաջորդ Մոսմէր, որ իւր աշխարհի շինութեան և բարեկարգութեան մեծ սէր ունէր, ու երբ արտաքին թշնամիք մեր երկիրն ու մեր Հայրենիք կողոպտել կուզէին, Մոսմ իւր կարող քաջութեամբ անոնց բաղձնաբեր հակառակ կը կատարէր, այս մեծ մարդը մեր ազգի անունը այն քան վսեմացոյց, որ անկէ զինի Մոսմեան ազգ սկսան մեզի ըսել, որ կ'երեւի կտրիճ ըսել է, կտրիճէն առնելով իւր անունը: Մյուս մեծ մարդը իւր իշխանութիւնը փոսաւոր կերպով վարեց և իւր Մոս գեղեցիկ

որդւոյն թողուց յանդ իշխի յաջորդ-
ներ իրենց անպատուութիւնը չմոռ-
նալով կը ռիային Հայաստանի դէմ.
մեր գեղեցիկ իշխան Մայն կը փայլէր
իւր գեղով հանձարով և բարոյակա-
նով, ու Շամիրամն ալ կը նեղուէր
իւր անբնական կրակէն. ուստի հրա-
ւէր կը կարգար մեր իշխանին արա-
մեան Մայն երթալ իրեն կամայ
համեմատ շարժիլ. խոնարհիլ այն վայ-
րագ թագուհու հեշտախոտային ցան-
կուէր ու իրենց հայրենեաց կեղա պար-
տութիւր ջնջել. Հնար էր բարոյականի
տէր մարդ մը այնպէս անպատուութե-
ղիջանէր. բաւ լիցի Սասի տափոտի կիր-
քը ելած բանակ կը հանէ մեր հայրենեաց
ու իշխանին վրայ, ու Մայն պատե-
րազմի մէջ կ'իյնի անարատ բարոյակա-
նով. իւր որդին Վաղմոս կը յաջորդէ ա-
նոր, ու այսպէս պարզ և ազնիւ իշխա-
նութեան կը հասնի հայկազնեան Պա-
րոյրը՝ որուն գլուխ թագ ալ կ'ունե-
նայ, այս թագի ու գաւազանի շքով
երեւելի թագաւորներ ունեցանք օ-
րինակի համար Նրուանդ, Նրուան
գեան Տիգրան, Մրտաշէս, Օւրմայր
և այլն, որոնց պատմութիւնը մեր նախ-
նի Հորց գրուածոց մէջ օր մը կը
կարգաս:

Այս հայկազեան իշխանութիւն և
թագաւորութիւն մեր աղգի ուրիշ
իշխանութեան հետ բազդատելով շատ
մեծ էր ու՛նախիս. թող կուտամ Տիգ-
րանի, Մրտաշիսի տիեզերակալութե-
գործքերը, որն ըստ իս վատ է քան թէ
լաւ: Սկիզ գինի երեք աստիճանաբար
կրտսմէ թէ տարօք թէ փառօք տար-
բեր թագաւորութիւն ալ ունեցեր
ենք, այն է, Մրչակունեան, որ մեր աղ-
գի առաջին թագաւոր Վաղարշակն է,
ու վերջին Մրտաշիւր, երկրորդ Քաղա-
տունեանց. որուն առաջին թագակիր
Մշտն է, ու վերջին Վաղիկ, երրորդ:

Սուրինեան տէրութիւն, առաջին իշ-
խան Սուրէն, թագաւոր Սեւն ա-
ռաջին ու վերջին Սուրինեան Սեւն
Խնչպէս ըսի սիրելի աղջիկս, ոչ Մրչա-
կունեան թագաւորք կարողացան հայ-
կազանց պէս անկախ ըլլալ. թէ և ու-
նէին վեհ թագաւորներ, խնչպէս Մր-
տաշէս, Նրուանդ, Սեսրով ու բարի և
սուրբ խնչպէս Մնգրանիկն ի բրիստու-
նեայ թագաւորս Մրգար եւ մեծն
Տրդատ, ու այսպէս ալ Քաղապատու-
նեանց թագաւորներ որքան որ ջանա-
ցին և ոչ Մրչակունեան թագաւորաց
ազատութիւր ու խաղաղութիւ վայելցին:

Այս ընտիր ցեղը հազիւ թէ
երկու երեք անուղղայ թագակիր ու-
նեցաւ, բայց գէշ պաշտօնեայ շատ,
որոնց գլխաւորներ վեստ Սարգիս և
Վիրակոս երեք, Սուրինեանք խեղճ
բուսան խեղճ անցան, նա մանաւանդ
Սատին կղերի յուսացուցիչ ունայն
խոստումով կ'ապրէին: Մնուրանալի է
որ մեծ հանձարի տէր գլուխներ ալ
ունեցանք այս տան մէջ խնչպէս էր Հե-
թում, Օւսպէլ թագուհին և այլն:

Երբ Սուրինեան Սեւն շղթայ
ուած յազիպտոս գնաց Հայու արիւ-
նը այն օրէն սառեցաւ, անբնական
կերպով Վաւիթ Սուրինի օրով մէկ մի
եւս շարժեցաւ և ալ շարժելիք չունի,
այսօր մեր Հայրենիքը իմ գտորիկ ու-
րիշ անունով կը կանչուի Հայը հը-
պատակ է:

Իւր իրաւունք մեռած կը համար-
ուի, իր ինչքը առանց ապահովու-
թեան մեր արդի կեանք կամ աղգային
կազմութիւն կրօնական է և ոչ թէ
քաղաքական, մեր քաղաքական իրա-
ւունք ուրիշին առաջ կը կորսուի:

Այս խօսքերը խելքիդ հասնելու
բաներ են Հայկանուշ, չեմ ուզեր
սուր ուշդ բթացնել այնպէս բանե-
րով որ պիտի բան մը չզգաս մինչեւ

որ մարդն ինչ է չգիտնա՞տ :

Հայկանուշ Հայու անուն կրելով բան մը չես ըլլար եթէ որ Հայու, ճշմարիտ Հայու սիրտ չկրէս, եւ քու զսուսկի մէջ Հայու սիրտը չդնես :

Իմ սիրելի աղջիկ մեր նախնական տարաքն է որդի ծնիլ, ու որդւոյն մէջ սիրտ դնել : Ինչպէս որ ժամուէլ մը թերթը կը ծնի, ու թերթի վրայի գրուածքը, այնպէս սիրտեր չունինք աղջիկս որ մի և նոյն լինին ու իրարու նման, այնպէս սիրտեր գրենք որոնք մի և նոյն իմաստը ունենան, այն է իրենց պարտքը և իրաւունքը ճանչնան : Թէ որ կարգաս մեր նախնեաց պատմու թիւնը կը տեսնես, թէ մեզ համար ինչ պէտք է, պիտի իմանաս թէ ինչ պիտի ընենք :

Ըզգային մասը կարճ խօսեցայ, ու նոյնպէս կրօնականը խիստ համառօտ պիտի խօսիմ իմ սիրուն դստրիկիս, ու դու սիրով պիտի լսես, այո՛ կը խոստովանիմ թէ իբրեւ պատմական շարքով ու ժամանակով չեմ խօսիր բայց եւ կարեւորներ բեղի կ'իմացնեմ, կնոջ մը իւր դեռաւիթիթ մանկան ասկէ աւելի խօսել չի վայելեր :

Երբէն այն օրհնեալ մարդուն քով պիտի ելնենք, այն է Եոյ, ասոր միջին տղան Սեմը մեր Յաբեթի պէս օրհնեալ զարմ ունեցաւ, ու շատ տարածեցաւ : Եւ Սեմայ որդւոց մէկն էր Լքեր, որ Լքրայեցւոց ցեղապետն է : Եւ Լքերի տունէն ելաւ Լքրահամ, այն որ իւր հաւատով ու ճշմարիտ աստուածածանօթութեամբ Եստուծոյ սիրելի եղաւ : այս մարդէն կ'սկսի ճշմարտին Եստուծոյ երկրորդ դուրձն ճամբան, ասոր կինը որ խիստ գեղանի էր անուն Սարա էր, ասոնք Լքետեաց որդի մը ունեցան Սահակ անունով, այս Սահակի ունենալուն երբ Եստուած Լքրահամին կը խոս-

տանար Սարան անհաւատ կերպով կը խնդար : ուստի Եստուած չորս հաւրիւր տարի այն օրէն վճիռ սահմանեց որ անոր սերունդ Լքիպոսս գերի մը նան : Եստուած՝ զՍահակ Լքրահամը փորձելու համար պատարագելու զոհելու ուղեց ու Լքրահամ յօժար կամօք իւր սիրելին Եստուծոյ զոհ ընելու տարաւ, բայց Եստուած՝ հրեշտակի ձեռք Սահակի տեղ խոյ մը տուաւ պատարագելու : Եւ Սահակ հօրը հրամանին համեմատ Լքիպարի տան հաղարապետի ձեռք իւր աղբէն իրեն կին բերել տուաւ Սեբեկայ անունով որ շատ խելացի ու երկիւղած աղջիկ մի էր : երկու որդի երկորեակ ունեցաւ Սեբեկայ առաջին Յեգոմ՝ Լսաւ, երկրորդ Յակոբ, Լսաւ կտրիճ որսորդ էր, Յակոբ՝ տնասէր : Սահակ ծերացած ատեն աչքերը չէր տեսներ, ու օր մը կարծեց թէ մեռնելու մօտ է, ու զեց իւր օրհնութիւն Լսաւին տալ, զի անիկայ էր մեծը : բայց Յակոբը Սեբեկան՝ մայրն աւելի կը սիրէր ու զեց որ Յակոբն առնէ այն օրհնութիւնը, ու իրօք ալ առաւ : այս օրհնութեան համար Լսաւ ըզ- Յակոբ կ'ատէր, ուստի ան ալ փախաւ գնաց իւր քեռիին իր մօր եղբոր տուն միջագետ : Եւ տեղ Յակոբ մեծցաւ թէ հարստութիւնով և թէ որդւով, զի երբ իւր երկու կը նոջ հետ միջագետէն կը դառնար տաւրն և մէկ արու զաւակ ունէր, ոչ խար ուղտ և ուրիշ կենդանիք շատ : Եւ զարմանալի մարդը երեք գէպ ունեցաւ՝ այն է եղբօր օրհնութիւնն յափշտակեց, որով շատ ճոխացաւ, երկրորդ՝ փախելու ատեն տեսաւ այն մեծ տեսիլ, ուր տեղաց անուն դուռն երկնից դրաւ, և վերջէն երբ կը դառնար Եստուծոյ հրեշտակի հետ ըմբշամարտեցաւ ու ոտքին մէկը կաղ-

մնաց . և այն որէն Իսրայել տնուն ունեցաւ , որ Աստուածատես ըսել է :

Իւր երկոտասան որդւոց մէջ Յովսէփ խիստ սիրուն և խելօք էր , ուստի Յակոբ զայն շատ կը սիրէր , որուն համար եղբայրներն զանի կ'ատէին , այնքան հասցուցին իրենց ատելութիւնը որ իրենց գառնուկ եղբայրն բարի Յովսէփ Յակոբէն գաղտուկ Իսմայելացւոց ծախեցին , ու անոնք ալ բերին Լգիպտոս Փարաւոնի դահճապետին ծախեցին , այս եղաւ իրենց գերութեան կիկոն , ինչպէս որ Աբրահամին կանխաւ ըսած էր Տէրը : Յովսէփ Լգիպտոսի մէջ իբրեւ անգին աղամանդ շատ փորձերէն անցաւ իր անմեղութիւնն ու սրբութիւնը արեւու պէս փայլեցը ներս , հուսկ ապա Լգիպտոսի իշխան եղաւ Փարաւոնի երազ պատմելով , ու իրեն եղբարք սովէն նեղուելով իրեն դիմեցին չգիտնալով , երկրպագութիւն ըրին ու ցորէն առին , այն եղբորէն , որուն երազատես կ'ըսէին , ու այն մարդուն կ'ըսէին գաղան կեւրաւ որուն առաջիւ կը դադային , ու այն եղբայրը ծախեցին , որ իրենց հաց կուտայ որ ուտեն սալիկ : Երկրորդին Յովսէփ ինքզինք յայտնեց ու հարկադրեց որ երթան Յակոբ իրենց պատկառելի հայրը բերեն : Յակոբ Յովսէփը տեսաւ ու նորէն իւր սիրելին համբուրեց , իւր որդւոց պէս Յովսէփայ որդիքն ալ օրհնեց : Յակոբայ տունը երբ Լգիպտոս մտան եւ թանասուն և հինգ հոգի էին , ու օր աւուր փրայ զարմանալի աճումն կը տեսնուէր Իսրայելի տան եւ աղբին մէջ , ու այն տարօրինակ աճումը աչքի կը զարնէր , որով և Փարաւոնն երբ սիրտը բարկութեան կը դրդէր , ու կուգէին որ ճնշուին բայց անհրաժեշտ եղաւ , երախայք գետամոյն կ'ընէին , գահեկաց սպառնալիք կը կար-

գային որ ոչնչացնեն Իսրայելի տոռա զաւակները , այս ժիջային էր որ այն մեծ և սքանչելի հայրենասէր Սոփէս ծնաւ , ու նա եւս գետ նետեցին , բայց Փարաւոնի քոյրը իւր որդեգիր սնոց զանի , ու երբ կատարելութեան հասաւ այս Սոփէս , սիրտը հանձարին հետ քալէ , ըսաւ իրեն , ու քալեց : Իսրայելի թշնամին մեռցուց ու թաղեց . երկրորդ օր երկու համարիւն եղբայրներ ՚ի խաղաղութիւն յորդորեց կուռելու ատեն , իսկ զգուշացը ըսաւ « Ի՞նչ , ինձի ալ մեռցնել կուզես , ինչպէս երկ մեռցուցիր Լգիպտացին » : Այս խօսքէն վախդաւ Սոփէս Սադիւամացւոց աշխարհ փախաւ հոն հովիւ էր , երբ տեսաւ այն սքանչելի տեսիլ որ մորենին կը վառուէր ու չէր աճիւն կտրեր , ու այն մորենիի մէջէն լսեց , այն քաղցր ու ծանր հրաւերը , թէ իմ ժողովուրդը Լգիպտոսէն պիտի հաւնես ու այս հրաշքները պիտի բնես : Սիրելի աղջիկս այս սիրուն կէտերը պէտք է սուրբ Գրոց մէջ կարդաս որ Աստուծոյ մեծփայլելութիւնը , սէրը և արգարութիւնը տեսնես , ու սիրտ մը առանց զարմանալու չի կրնար մնալ , քանի որ այնպէս մէկ գլխած խնամուկալ Հօր մը կը հանդիպի . կ'ըսէ Տէր՝ այն մեծ մարդուն . « Իմ ժողովրդեան աղաղակը ինձի հասաւ ու անոնք վիրկելու համար գրեզ կուղարկեմ , իմ ձեռքս ու զօրութիւնս քեզի հետ է » : Հայրենասէր Սոփէս Տէրով հրամանին կը հնազանդի սիրով , նորէն Լգիպտոս կ'իջնէ իւր Ահարոն եղբայրը գեմ կ'ելնէ ինչպէս որ Տէրը նշան տուած էր և զայն անոր թարգման կացուցած էր ՚ի Բարեք :

Այս Աստուծոյ մարգարէն , Իսրայելի առաջնորդ , Լգիպտոսի հարսուածիչ , Աստուծոյ սուրբ արգարութեան վերիմառու ըրաւ ինչ որ ընել պէտք

էր այն քար սիրտ Փարսեանին այն տմարդի Նգիսպատացոյ, ու բարձր բազկով և սքանչելի զօրութեամբ Իսրայէլ Նգիսպատսի գերութեան շղթան փընց իւր ճշմարիտ Կտուածոյն խոտացած ժառանգութեան տիրելու, ազատ իշխան լինելու կանչեց. Սովսէս, հեղ և բարի առաջնորդը իւր դէմը թուփ մի գտաւ ժողովուրդը անցնելու այն էր Կարմիր ծովը, իսկ ծովու իշխող Իսրայէլն Կտուածը զայն եւս պատուեց ու երկուքի բաժնեց մինչեւ որ իւր սիրելոյն որդիք Աբրահամու զաւակները անցան:

Չարին գերեզման, արդարին կեանք կուտայ Կարմիր ծովու պատուաւորը զի Նգիսպատցիք ջանալով ձեռքէ երաժը նորէն գերել, այն ջուրի ձորակէն անցնելու երկիւղ չունեցան, որուն մէջ ոչ որ ապրելով սուղան: Այս սքանչելեօք փրկուած ժողովուրդը, արդեօք Սովսիսի ուղածին պէս կը սիրէին իրենց փրկիչը, ոչ թէ կը սիրէին այլ կը փորձէին. այն աստուածը՝ որուն զօրութիւնը որբանութիւնը անկարելի էր չափել, երբ գիշերը իրենց լոյս կուտար և ցորեկ հովանի կը լինէր. «Սիթէ մեզի միս կրնայ տալը կրտէն, ու երբ քիչ մի կը նեղուէին, գերութիւն հաց ու կեղակուր քաղցր և ցանկալի ընել կուզէին:

Այս անգգայ ժողովուրդը այնքան շնորհաց յարգը չճանչնալով գրեթէ գիտապատ անապատի քառասուն տարւան ճամբորդութեան մէջ ինկանայն Նգիսպատսէն ելնող ազգէն հազիւ երկու հոգի իրենց աւետեաց երկիրը ոտքը դրին, իրենց որդիք ժառանգեցին այն Կտուածոյ սիրելի Սովսիսի յաջորդին Յեսու Կաւեանի առաջնորդութեամբ:

Աբրահամ հաւատոյ հայրը՝ Իսահակ անոր բարի որդին՝ Յակոբ և իւր երկոտասան որդիքը, որոնք Իսրայէլն նախահարք անուանեցան, Սովսէս

Յեսուն իրրեւ բան մը կորսնցուցած կը գուշակէին. Կտուած իսկ կ'ուխտէր թէ քու զաւակաց մէջէն պիտի գտնես, Աբրահամ Սահակէն կը յուսար, Սահակը ախափելով Կտուածին մէջ կուզէր գտնել, Յակոբ յափշտակեց, Յակոբ ակներեւ Յուդայի մէջ տեսաւ, Յուդան կտակեց իւր ցեղը միշտ վեհազն և յայտնի կենայ, Սովսէսը ըսաւ ձեր մէջէն մարգարէ պիտի ելնէ ինձի պէս անոր լսեցէք, Յեսուն անոր սիրուն անուան պէս անուն կը կրէր, բայց չէր, այս հաւատոյ շղթայի օղակ աղքատ դեռ շատ պէտք էր սպասել, ուստի դատաւորներ ունեցաւ երբեմն ճշմարիտ Կտուածապաշտութենէն մթնցաւ, հարուած կերաւ ու դարձաւ, Կտուածոյ թագաւորութեան տակը. երբ բնական կերպով կ'ապրէր, երաւ մարդկային թագաւորութեան տկար և անբնական իշխանութեան տակը մանկուղեց: Կտուած թելադրեց Սամուէլը որ հօր էջեր կորսնցնող Սաւուղը՝ թագաւոր օժեց. տես աղջկա մարդկանց յիմարութիւն, կեանք տուող Կտուածոյ գաւազան և իշխանութիւն կը մերժեն, էշ կորսնցնող տկար արարածի զօրութեան կ'ապաւինին:

Այս Սաւուղ առջի բերան Տէրոջ առաջ գլուխ խոնարհած քաղեց ու Կտուածոյ օրինաց հնազանդ, Կտուածալ իրեն օգնեց. երբ թուլցաւ ու ճամբան ծռեց, Կտուած ալ զայն մերժեց. իւր սիրելի Դաւիթը թագաւոր օժեց Սամուէլին հրամայեց, այս այր՝ ըստ սրտին Կտուածոյ, իւր բոլոր սրտով Կտուածոյ ճամբուն մէջ քալեց, ինկաւ բայց չուտ ապաշխարեց, մարգարէ, թագաւոր և սուրբ կեանքով ապրեցաւ իւր երկոտասան տարու Սողովման խելօք որդւոյն Թուղուց իւր գաւազան և թագը:

Սողովմանը իմաստուն թագաւորը իւր հանձարով ցանկալի ամենեցուն եղաւ և պատկառելի համբաւ ունեցաւ, խաղաղ թագաւորեց. բայց վերջ թիւրեց ճոխութիւն և կոկիկներ բծաւորեցին իւր ճշմարիտ հաւատը։ Ունեցան Հրեայք շատ թագաւորներ թէ (Յուդայի ցեղէն և թէ Իսրայելի տան ցեղէն, որոնք կռապաշտութե մէջ մարտեցան, Յուդայի թագաւորները երբեմն կռապաշտութեան ետեւէ գնացին, այս ժամանակներու մէջ մեծ և սքանչելի մարդիկ ելան, որոնք մարգարէ անուն ունէին, այս մարգարէք մարդկանց Փրկչի գալը և ինչպէս փրկելը կը գուշակէին։

Իսրայէլ իւր վատութեան պատիժը կրելու համար Մատուց թագաւորներէն գերի գնաց այն Մատուց մեծ տաճարը, որ Սողովման շառ ծախքով և հանձարով շինել տուած էր աւերեցին, և թանաքուն տարի գերութեան ճաշակէն դգացին թէ ինչ բարի Մատուց դէմ մեղանշած են, ու խտեցին որ ալ անոր սիրուն օրինաց հընադանդին և զայն 'ի բոլոր սրտէ սիրեն, ուստի Մատուց ալ անոնց գերողի սիրաւ քաղցրացոյց նսրէն իրենց հայրենիք դարձան իրենց նուիրական տաճարը շինեց։ Օրաբարէլ երկիւղած ճշմարտասէր Մա գերութենէն վերջ շատ երեւելի ու նշանաւոր եղան Սակաբեանք, որոնք ճշմարիտ սիրով վառուած, թէ կրօնք եւ թէ հայրենիք պաշտպանեցին, այս ժամանակաց մէջ ճշմարիտ Մատուց երկրպագութիւն չթուներով էր եւ ոչ թէ սրտով. օրէնք յարգել կեղծեօք էր և ոչ թէ ճշմարտութեամբ։ Իսրայելի կամ Հրէից վրայ ըրածս զբուրցք կը վերջացնեմ իմ սիրելի աղջիկս, և դու, անոնց պատմութիւնը չես հարցներ, թէ ինչու այսպէս հա-

մառօտ ըրի. երկու պատճառ ունի սիրելիս, նախ՝ որ եկեղեցւոյ անդամ են այն աղգք մինչեւ 'ի Քրիստոս. երկրորդ՝ որ իրենց պատմութիւն Սուրբ Գրոց հետ կոպակցութիւն ունի ուստի պէտք էր. այս Մարահամու Մեւտեաց որդին, այս Սահակայ սերունդը, այս Յակոբ Իսրայելի երկոտասան շառաւիղը, տարբեր ու սքանչելի կեանք մը ունեցաւ և մասնաւոր հսկողութե տակ մեծցաւ, յառաջացաւ, ըմբոստացաւ, ստրկացաւ, ազատ գլուխ ունեցաւ, գերի, ոտքը շղթայի մատնուեցաւ, ոգի առաւ, հիւանդ ինկաւ, վերջ երբ յաւիտենական առողջութեան գեղը պիտի ընդուներ մերժեց կորաւ. այս է այն աղգի համառօտ կեանքը, որն երկինքէն օրէնք ընդունած էր, ու այն պատուական պատուէրները կուգեմ իմ սիրելի դատրիկիս սրաին վրայ քանդակել ու այն սուրբ զորդով 'ի թէ՛նէմ երկնից Մատուց որդւոյն ծնունդ տեսնել, որն Մարամայ Մալայի ու բոլոր նախահարց որոնած չգտածն է ու մեր գտած և յոյսն է։

(Շարունակելի։)

Ա. Պ. Վ.

ԱՅՍ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՍ ԶԵՄ ԿԱՐՈՂ, ԹՈՂՈՒՆ

(Շարունակութիւն և վերջ, տես թիւ 10.)

Արդէն 'ի մանկութենէ յաճախ կրկնած և ուսած մոլութեանց սարսափելի մէկ պատիժն ալ այն է, որ զայն թողել ուղած ատեննին մեծամեծ եւ անտանելի դժուարութիւններ քաշեն։ Եւ ահա այն դժուարութեանց չտուկացող և գիմադրելու արիութիւն չու-